

Ole Lauridsen & Sven-Olaf Poulsen: *Tysk grammatik*. København: Munksgaard, 1995

Der er mange tyske grammatikker på markedet. F.eks. har vi flere udmærkede skolegrammatikker, kontrastivt indrettede, således at man koncentrerer sig om det, der er vanskeligt for danskere. En del regler er affattet som den om den bestemte artikels brug: det er ligesom på dansk, og så er der en halv snes undtagelser. Hvad artiklen egentlig er og hvad den udtrykker, behøver man ikke beskæftige sig med. Stoffet er forenklet, opstillingen overskuelig, gunstig til kontant indlæring. Men når learnerne så har lært det basale, kan tumle det par kasus og kan sige hütte tun sollen, behøver de et læremiddel, der kan bringe dem videre. I en del år har man i grammatikundervisningen på de højere læreanstalter brugt Peter Jørgensen: *Tysk Grammatik 1952-64*, der i ikke særlig overskuelig form præsenterer et væld af detaljer. På en hel del punkter er den stadig velegnet som opslagsbog. Ellers har man anvendt de større tyske værker som Helbig og Duden Grammatik. Der har altså manglet en større ajourført fremstilling af tysk grammatik til brug for den videregående undervisning i Danmark.

Dette savn er nu blevet afhjulpet af Ole Lauridsen og Sven-Olaf Poulsens *Tysk Grammatik*, der er udkommet i Munksgaards Sprogserie. Det hjælpemiddel vi her har fået i hånden, er imidlertid andet og mere end de grammatikker vi hidtil har arbejdet med. Det er ikke en indlæringsgrammatik, i forordet siges direkte, at de studerende forudsættes at beherske det basale stof. Heri er der ikke noget underligt: en grammatik, der har (næsten) det hele med, kan ikke samtidigt være forenklet og let at lære. Men denne grammatik vil noget andet, den vil problematisere og forklare og hjælpe de studerende frem mod et bevidst forhold til sproget. Grammatikken vil være pædagogisk og ræsonnerende og samtidig indeholde "den schwierigen und den schwierigsten Stoff" (Ole Lauridsen/Sven-Olaf Poulsen: *Wohltemperierte Überlegungen zu einer weiteren deutschen Grammatik*, i *Hermes* 7, p. 89). Der tilstræbes klarhed i fremstillingen og i stort omfang perspektivering af stoffet, ofte historisk eller sprogteoretisk. Alt i alt en stor opgave. Har man taget munden for fuld? Nej, faktisk ikke. Det er lykkedes at skabe en ny grammatik, der er helt sig selv. Den indeholder på (næsten) alle punkter det man kan forvente af en stor tysk grammatik, på en del punkter mere, og det hele er skrevet i et klart og smidigt sprog, der veloplagt fører læseren frem til en bedre forståelse af de behandlede fænomener. Der bringes også teksteksempler, f.eks. i den historiske indledning et lille stykke oldhøjtysk, middelhøjtysk og Luthertysk, eller ved gennemgangen af modusbrugen i indirekte tale en tekst fra "Hamburger Abendblatt" med kommentarer, hvilket pædagogisk er fremragende. I en lang række tilfælde gøres rede for den historiske udvikling. Derved får også den læser, der ikke har

beskæftiget sig med sproghistorie, og det er nok de fleste, mulighed for en dybere forståelse af sproglige fænomeners opståen, udvikling og forsvinden. Historisk viden kan også være en støtte for hukommelsen, f.eks. at Kunst er en afledning af stammen af *können* + *st*, som Last af laden, og derfor er de hun-køn, eller at *einigermaßen* og *gewissermaßen* er gamle modale genitiver. Den historiske indledning, der på 15 sider skildrer sprogets slægtskabsforhold og udvikling, formidler den overordnede sammenhæng. Ifølge forordet skal grammatikken “lægge op til og ligefrem opdrage til en egentlig videnskabelig beskæftigelse med sproget. Mere avancerede ræsonnementer er derfor indarbejdet overalt”. Som indledning til hver ordklasse er der et afsnit om ordklasseproblemer. Der er altså indarbejdet en del teori i bogen, men på en sådan måde, at læseren tages ved hånden og hjælpes til en bedre forståelse, det er aldrig *Selbstzweck* eller *show-off*. Det er en glæde at se, at fremstillingen er “behagelig fri for svært håndterlige, teoretiske vidtløftigheder” (Ole Lauridsen i *Hermes* 1, p.71, om Helbig).

Eksempelmaterialet er udvalgt med henblik på at illustrere det moderne tyske standardsprog, forstået som nyhedsformidlingens sprog, sproget i aviser og magasiner, radio og TV. Bortset fra de helt banale eksempler (*das Dach des Hauses*), som forfatterne (fornuftigvis) selv har konstrueret stammer eksemplerne fra tekstkorpora (hovedsagelig *Limas*) og aviser. Herved opnås en stor bredde i materialet. Der er også udtryk fra fagligt sprog, fra forretningsbreve. Det er moderne sprog, somme tider med en vis underholdningsværdi: *verkaufte Zweitfrisur, wer Arbeit kennt und sich nicht drückt, der ist verrückt*, talesprogs vendinger som *-ist er gestern ausgeflippt, zu kriegte er die Tür nicht*. Der er sket et og andet siden Peter Jørgensen. Andre eksempler har andre kvaliteter, man forstår, at de ikke er bevidstløst udvalgte, men ofte ud fra en glæde ved sproget og dets udtryk. Friheden i eksempelvalget har naturligvis sine grænser. I kapitler som § 15 *genus* efter form er der tale om en liste af substantiver ved hver underafdeling, og materialet er begrænset. De anførte eksempelord må ikke være for sjældne, derfor ser man naturligvis gengangere i de forskellige grammatikkers lister. Således også her. Men der er ingen afskrivning, der er tale om en selvstændig stillingtagen, et rimeligt udvalg af eksempler, også således at fagsprog tilgodeses, og det har vi ikke set før. En sjælden gang et sjældent ord, f.eks. *die Mahd* (mejning, af *mähen*, at *meje*). Men der er heller ikke mange *d*-afledninger.

En grammatik er bundet af sit stof, og det er temmelig statisk. Men der sker nye ting. I 16.2.1.2. får vi en grundig redegørelse for problemet *m/k* på tysk, det feministiske *Innen* (*StudentInnen*) og det hyppigere *Student/innen* som betegnelse, når begge køn skal nævnes. En nyttig oplysning. Sætningsknuden (en bog som jeg synes du skal læse) har i de seneste år været genstand for stor interesse hos danske tysklærere. Den er også en almindelig fejlkilde ved over-

sættelse. Her gives der ikke nogen vejledning i oversættelsen. Til gengæld får vi, og det har vi ikke fået før, en ræsonnerende fremstilling af problemet og en gennemgang af typens forekomst på tysk (i begrænset omfang i omgangssproget) og af de ikke sjældne infinitivknuder (eine Behauptung, die ich meine widerlegen zu können). Sætningskløvningen (det er Peter, der har gjort det) behandles ikke, da forskellen på anvendelsen på dansk og på tysk udelukkende er stilistisk betinget. Her som enkelte andre steder ville jeg nok foretrække, at man gav afkald på lidt af stringensen til fordel for det praktiske. Forskellen i artikelbrug mellem dansk og tysk behandles, men det sker meget kort, i en af de udmærkede oversigtskasser, der ellers sammenfatter det komplicerede stof.

Søger man artikelbrug i registret, mangler dette ord. Henvisningen findes under artikel, bestemt, anvendt som kasusmarkør. Registret (11 sider) indeholder næsten udelukkende grammatiske opslagsord. Selvom bogens opbygning er klar og overskuelig og terminologien er uden besværliggørende nydannelser, er det alligevel ikke altid, man forstår, i hvilket kapitel man skal søge. Selvom bogens hovedsigte vel er den ræsonnerende og forståelseskabende fremstilling af grammatiske problemer og ikke en opstilling af enkelttilfælde, vil den givetvis blive brugt som opslagsbog. Her hjælper de grammatiske udtryk i registret naturligvis godt på vej, men de tyske stikord er meget få. Måske forlaget ikke har villet have bogen større. Men jeg vil dog mene, det ville være en lettelse for de mange brugere, der vil skrive oversættelser og slå op i bogen, hvis man indførte et noget fyldigere stikordsregister.

I en bog med så mange informationer kan man naturligvis ikke være enig med forfatterne overalt. Men der er ikke meget jeg kunne ønske mig gjort anderledes. En hel del steder kan man(jeg) lære nyt, selv om man(jeg) er gammel i faget. De bedste kapitler er nok konjunktiv, topologi (ledstilling) og passiv - områder, som forfatterne har arbejdet med i mange år. Bogen er et fund for den interesserede læser. Den opfylder et behov, som vi måske ikke havde gjort os klart vi havde. Man kunne ønske, man selv havde haft en sådan indføring, da man selv lærte tysk. Den har alle muligheder for at hæve tyskundervisningens niveau på de højere læreanstalter. Den er ikke og vil ikke være, en udvidet afløser for Rossen og Kaper. De vil stadig være nødvendige for den basale indlæring, der jo med den tiltagende demokratisering af de højere uddannelser indtager en stadig større plads på de højere læreanstalter. Men for den viderekomne vil bogen kunne betyde et stort skridt fremad.

Jørgen Christensen